

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Viite: Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuulemistilaisuus 5.9.2025

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokuntaa kutsusta tulla kuulluksi hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta (järjestämislaki) ja siihen liittyviksi laeiksi.

Esityksessä ehdotetaan järjestämislakia muutettavaksi siten, että hyvinvointialueilla, Helsingin kaupungilla ja HUS-yhtymällä ei olisi enää vastaisuudessa velvollisuutta järjestää kiireellisen hoidon lisäksi välttämättömiksi arvioituja kiireettömiä terveydenhuollon palveluja luvattomasti maassa oleskeleville kolmansien maiden kansalaisille, joihin tässä lausunnossa viitataan paperittomina henkilöinä. Esityksen mukaan paperittomille henkilöille tulisi järjestää kiireellisen hoidon lisäksi vain yksilölliseen lääketieteelliseen tarpeeseen perustuva välttämätön kiireeton hoito, jos sen epääminen olisi ilmeisen kohtuutonta henkilön terveydentilan tai vamman vuoksi taikka epääminen vakavasti vaarantaisi muun henkilön tai väestön terveyden tai alaikäisen, jonka huolenpidosta henkilö vastaa, hyvinvoinnin. Alaikäisille paperittomille henkilöille tulisi jatkossakin järjestää terveydenhuollon palvelut saman laajuusina kuin hyvinvointialueen asukkaille ja raskaana oleville naisille raskauteen liittyvät terveyspalvelut.

THL pitää ehdotettua sääntelyä ongelmallisena, sillä se heikentäisi paperittomien henkilöiden oikeutta saada tarvitsemiaan välttämättömiä terveyspalveluja oikea-aikaisesti. Tämä voisi johtaa terveysongelmien akutisoitumiseen ja pitkittymiseen, jolloin niiden hoitaminen on usein

hankalampaa tai jopa mahdotonta, ja joka näin lisää inhimillistä kärsimystä ja kasvattaa hoidon kustannuksia.

Kiireellisen hoidon ja välttämättömän hoidon käsitteillä on palvelujärjestelmässämme jo verraten vakiintuneet sisällöt, mutta nyt tarkasteltavassa lakiesityksessä hoito-oikeuden laajuus määritellään hyvin harkinnanvaraisin käsittein. Esimerkiksi vaatimus, että välttämätön kiireetön hoito olisi järjestettävä vain, jos sen epääminen olisi *ilmeisen* kohutuutonta, on omiaan aiheuttamaan tulkintaongelmia käytännössä. Määritelmän väljyys aiheuttaa epävarmuutta sekä hoitoa tarvitsevan yksilön että sääntelyä soveltavien virkavastuulla toimivien terveydenhuollon ammattihenkilöiden näkökulmasta. Määritelmä myös jättää tilaa epäyhdenvertaisten käytäntöjen muodostumiselle. Tämän vuoksi THL pitää tärkeänä, että paperittomille henkilöille turvattaisiin jatkossakin kiireellisten palvelujen lisäksi oikeus välttämättömiin kiireettömiin palveluihin.

Jos hoito-oikeuden laajuutta kuitenkin kavennetaan nykyisestä, pitää THL tärkeänä, että määritelmä jättää jatkossakin tilaa yksitaiatapaukselliselle harkinnalle. Tätä harkintaa tulee käyttää perus- ja ihmisoi-
keusmyönteisesti palveluja hakevan henkilön eduksi.

THL pitää välttämättömänä sitä esityksen lähtökohtaa, että paperittomien lasten ja raskaana olevien naisten palvelut turvataan jatkossakin sekä sitä, että lakiin ehdotettu määritelmä kattaa väestön terveyttä vakavasti vaarantavien sairauksien tutkimuksen ja hoidon sekä vakavassa epidemiatilanteessa väestötasolla käyttöön otettavat rokotteet ja muut vastaavat taudin leviämisen ehkäisemiseksi annettavat terveyspalvelut.

THL kiinnittää huomiota siihen, että ehdotettu muutos on ongelmallinen useiden perusoikeuksien kannalta. Perustuslain 19 §:n 1 momentissa taataan jokaiselle Suomen lainkäyttöpiirissä olevalle henkilölle, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, subjektiivinen oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Säännöksellä turvataan ihmisarvoisen elämän edellytysten vähimmäistasoa. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on katsonut, että

sääntelyratkaisu, jolla paperittomille henkilöille olisi turvattu kiireellisen sairaanhoidon lisäksi myös välttämättömät kiireettömät terveyspalvelut, toteutti mainittua perustuslain säännöstä (PevL 73/2014 vp). Kiireellisen sairaanhoidon lisäksi myös välttämättömien terveyspalvelujen voidaan siis katsoa kuuluvan säännöksen suojan piiriin ja nyt esitetty muutos heikentää tätä suojaa. Vakavimmissa tapauksissa heikennys voi johtaa perustuslain 7 §:ssä turvatu oikeuden elämään vaarantumiseen. Lisäksi ehdotetulla sääntelyllä heikennettäisiin perustuslain 19 §:n 3 momenttiin kiinnittyvää paperittomillekin henkilöille kuuluvaa oikeutta riittäviin terveydenhuollon palveluihin. Esitys on ongelmallinen myös perustuslain 6 §:n sisältyvän yhdenvertaisuusperusoikeuden kannalta, sillä se syventää eri ihmisryhmien välisiä erotteluja, sekä perustuslain 22 §:n ihmis- ja perusoikeuksien turvaamisvelvoitteen kannalta.

Esitetty sääntely on ongelmallista myös useiden Suomea sitovien ihmisoikeusvelvoitteiden, kuten YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia turvaavan yleissopimuksen (TSS-sopimus) oikeutta terveyteen suojaava 12 artiklan sekä uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan II osan 13 artiklan, kannalta. Ennen vuonna 2023 voimaan tullutta lakimuutosta, jolla paperittomien terveydenhoito-oikeutta laajennettiin, YK:n TSS-komitea suositteli, että Suomi poistaisi maassa luovatta oleskelevien henkilöiden terveyspalveluihin pääsyn esteet. Komitea myös toisti jo aiemmin Suomelle kohdentamansa muistutuksen, että TSS-sopimuksen turvaama oikeus terveyteen tulee taata kaikille ilman syrjintään (E/C.12/FIN/CO/7). Myös YK:n rotusyrjinnän vastainen komitea ilmaisi Suomelle huolensa paperittomien henkilöiden vaikeuksista päästä muissa kuin kiireellisissä tilanteissa terveyspalveluihin ja suositteli, että Suomi ryhtyisi toimenpiteisiin tilanteen parantamiseksi (CERD/C/FIN/CO/23). Vastaavasti Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitea kiinnitti huomiota siihen, että Suomen tilanne ei ennen vuoden 2023 lakimuutosta vastannut sopimuksesta seuraavia vaatimuksia (8.12.2017, 2017/def/FIN/13/1/EN). Nyt ehdotetulla sääntelyllä paperittomien henkilöiden oikeutta saada terveyspalveluja heikennettäisiin tavalla, joka on näiden kannanottojen valossa ongelmallinen, vaikka oikeus ei muodostuisikaan aivan yhtä kapeaksi kuin ennen vuoden 2023 uudistusta. THL kiinnittää huomiota siihen, että YK:n

vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea ilmaisi 26.8.2025 antamissaan Suomea koskevissa loppupäätelmissä huolensa Suomen suunnitelmista kaventaa paperittomien henkilöiden oikeutta saada terveyspalveluja ja kehotti Suomea luopumaan nyt tarkasteltavasta lainsäädäntöhankkeesta (CRPD/C/FIN/CO/1, kohdat 34-35).

Hallituksen esityksen mukaan terveydenhuolto-oikeuksien rajaamisella pyritään hillitsemään luvatonta maahantuloa ja maassa luvatta oleskella. THL ei pidä tätä perustelua kestäväenä. Esimerkiksi Suomessa, Ruotsissa ja Saksassa tehdyt tutkimukset osoittavat, että maahanmuuton ensisijaisia vetovoimatekijöitä ovat sosiaaliset (esim. perhe) ja taloudelliset (esim. työ) seikat. Terveyspalvelujen saatavuutta vetovoimatekijänä tutkimuksissa ei ole tunnistettu.¹ Terveyspalveluihin pääsyn rajaamisen tai helpottamisen ei ole myöskään osoitettu vaikuttavan luvattoman maahanmuuton volyymiin ja paperittomien henkilöiden määrään.

Pääjohtajan sijainen,
hallinto- ja talousjohtaja

Mia Nykopp

Johtaja

Piia Aarnisalo

¹ Swedish Migration Board, Report on Migration Factors, 2020; German Federal Office for Migration and Refugees, Migration and Health, 2021; Kuusio H., Seppänen A., Jokela S., Somersalo L., Lilja E.: Ulkomaalaistaustaisten terveys ja hyvinvointi Suomessa: FinMonik-tutkimus 2018-2019. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL), Raportti 01/2020.